

1923

Azərbaycanın özü qədər əbədi

2022

Müasir Azərbaycanın dövlətçilik tarixi xalqımızın böyük oğlu, bütün həyatını xalqın və dövlətin inkişafına həsr etmiş Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Heydər Əliyev hər zaman fəxr edəcəyimiz, qürur hissi ilə xatırlayacağımız dahi şəxsiyyətdir, onun ictimai-siyasi həyatdakı bənzərsiz siyasi maneələri, müdrikliyi, filosofluğu və təşkilatçılığı sistemli bir məktəb yaratmışdır.

Heydər Əliyev şəxsiyyəti və onun yaratdığı siyasət məktəbi idarəçilik sahəsində çalışan hər bir şəxs üçün yüksək ictimai tərbiyə və siyasi kamillik məktəbi nümunəsidir, eyni zamanda bu siyasi məktəb özündən sonra gələn siyasətçilər üçün ali tərbiyə məktəbi, real həyatı əks etdirən, yüksək əxlaq və humanist keyfiyyətlərə malik bir tərbiyə ocağıdır. Bu siyasət məktəbi insan və cəmiyyətin formalaşmasında siyasi mədəniyyət və ya siyasi tərbiyə institutu kimi də dəyərləndirə bilər. Heydər Əliyevin siyasi fəlsəfəsində siyasətə kompleks yanaşma, milli dövlətçilik və milli ideologiya konsepsiyası siyasət və iqtisadiyyatın vəhdəti, mədəni irs və milli-mənəvi dəyərlər, demokratik dəyərlər, bir sözlə, Azərbaycanın dirçəlişinin nəzəriyyə və praktikasına bu dahi şəxsiyyətin verdiyi töhfələrin öyrənilməsi olduqca zəruri, vacib siyasi-fəlsəfi və mənəvi əhəmiyyət kəsb edir.

Zamana sığmayan lider

Azərbaycançılıq ideologiyası tarixi və fəlsəfi kontekstdə

Azərbaycançılıq xalqın milli-mənəvi varlığını ilk əlamətlərini, onun kimliyini əks etdirən, milli töfəkkürünü birləşdirən dəyərlər sistemidir, eyni zamanda bu ideologiya tarixi şüura əsaslanan, lakin demokratik prinsipləri əsas götürən bir konsepsiyadır və mahiyyəti mühüm funksional elementlərlə zənginliyi ilə ölkənin mənəvi və fiziki baxımdan zəiflətmək cəhdlərindən qorumaqdır.

Bu ideologiya inzibati-ərazi quruluşuna görə unitar, siyasi quruluş və dövlət idarəçiliyinə görə hüquqi və demokratik dövlət kimi Azərbaycanın möhkəmlənməsinə və inkişafına yönəldilmişdir.

Azərbaycançılığın bütün dünya azərbaycanlılarını birləşdirən ideologiya halına gəlməsi, müstəqil Azərbaycan dövlətinin ideya əsasına çevrilməsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin tarixi xidmətidir. Bu ideologiyanın əsas mühüm mahiyyəti unitar, hüquqi və demokratik Azərbaycan dövlətinin möhkəmləndirilməsinə və inkişafına xidmət etməkdən ibarətdir. Azərbaycançılıq xalqımızın çox çətinliklərlə nail olduğu tarixi sərəvətdir. O, gərək müstəqilliyə nail olmaq, vahid, bölünməz Azərbaycanı qoruyub saxlamaq və möhkəmləndirmək üçün vəzifədir. Bu gün azərbaycançılıq milli həyatın, konfessiyaların harmoniyasının çoxəsrlik ənənəsi, ölkədə yaşayan bütün millətlərin və etnik qrupların qardaşlığı, qarşılıqlı əlaqə və təsirinin tarixi, onların ümumi taleyi və müstəqil Azərbaycanın bütövlüyü uğrunda birgə mübarizəsinin tarixi təcrübəsidir. Heydər Əliyevin azərbaycançılıq konsepsiyası müstəqil Azərbaycanın fəlsəfi-sosioloji doktrinasının sosial-mədəni və etnoqrafik-siyasi cəhətlərini özündə ehtiva edir. Qarşılıqlı yardım, əməkdaşlıq və bərabərlik prinsiplərinə əsaslanan azərbaycançılıq və neokonservativ ideologiyası nəzəri və siyasi baxımdan bir-biri ilə sıx əlaqədə olub, daxilən harmoniya təşkil edir. Milli ideologiyamızın milli düşüncəmizin sərəvəti olduğuna müəyyən çağlarda sərhət etməyə çalışmışlar. Heydər Əliyev iş təcrübəsinə əsaslanaraq bu yönündə də kompleks tədbirlərdən istifadə etmişdir.

Heydər Əliyev azərbaycançılığın reallaşması üçün vətənpərvərlik tərbiyəsini mühüm amil hesab edirdi. Çünki vətənpərvərlik hər bir insanı ölkəsinin həqiqi vətəndaşına çevirir.

"Mən həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam"

Milli maraqları ifadə edən güclü dövlət hakimiyyətinin və yüksək milli intizamın, formalaşmış milli özünüdərkini olmasını tələb edir. Heydər Əliyevin siyasətində Azərbaycan dövlətçilik özünü təkcə siyasi-hüquqi amil kimi deyil, həm də konkret milli-mənəvi gerçəklik kimi göstərmişdir. Azərbaycançılıq bu gerçəkliyin milli ideologiya səviyyəsində təzahürüdür. Heydər Əliyev azərbaycançılıq ideoloji konsepsiyası bütün dünyada yaşayan azərbaycanlıların milli-mənəvi maraqlarını ifadə edir.

Azərbaycançılıq Azərbaycanda vahid birlik formalaşdırır, cəmiyyətin normativ dəyərlərini vəhdətinə yönəldir. Bu dəyərləri cəmləşdirən dil, ərazi, vətəndaşlıq, adət-ənənə və ideoloji birlik bütövlükdə bu ideologiyanın əhatə dairəsinə sığır, soydaşlarımızla yanaşı, milliyətindən asılı olmayaraq Azərbaycanın müstəqilliyini, birliyini və hüququnu, demokratik dövlət kimi inkişafını arzulayan hər bir kəsi əhatə edir.

Ulu Öndərin azərbaycançılıq ideologiyasının inkişafı, dünya azərbaycanlılarının Vətənimizlə bağlarının qurulması istiqamətindəki fəaliyyətini vurğulayarkən onu da qeyd etmək vacibdir ki, 31 dekabrın 1991-ci il dekabrın 16-da Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisi "Dünya azərbaycanlılarının hamı birlik və birlik güünü haqqında" qərar qəbul etdi və bu hadisə ölkəmizdə azərbaycanlıların mənəvi birliyinin rəmzinə çevrilərək əlamətdar bayram kimi geniş qeyd olunur.

Azərbaycançılıq ideologiyasından danışarkən xüsusi olaraq diaspor problemini də xüsusi vurğulamaq yerinə düşər. SSRİ zamanında - sovet ideologiyasının hakim olduğu dövrdə milli-ideoloji zəmində açıq və sistemli şəkildə məşğul olmağa imkan verilməmişdi, mədəniyyət, incəsənət, elm sahəsində ciddi iş aparılırdı, respublikamızın nailiyyətləri təbliğ edilirdi, dünya azərbaycanlılarının tarixi vətənlə əlaqəsində xidmət edəcək hər bir imkanın səmərəli şəkildə istifadə olunurdu. Eyni zamanda azərbaycançılıq ideyasının, milli birliyin və hamıya layiqin mühüm əhəmiyyətini milli maraqların və tarixən formalaşmış mənəvi dəyərlərinin qorunması məqsədilə diaspor quruculuğu sahəsində bir sıra mühüm addımlar atıldı. Müxtəlif ölkələrdə mədəni əlaqələrin güclənməsi, xaricdə yaşayan

həmvətənlərlə Azərbaycan Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətinin yaradılması həmvətənlərimizin birliyinə və vətənlə əlaqəsinə xidmət edən mühüm addımlardan idi.

Azərbaycançılıq ideologiyasının əsas vacib komponentlərindən biri də dini dəyərlərimizdir. Heydər Əliyev islam dəyərləri və milli-mənəvi dəyərləri vəhdətdə görürək onlara tərbiyə, əxlaq, mənəviyyət, iradəni gücləndirən siyasi və ideoloji işin birliyi kimi baxırdı. Azərbaycançılıqda dini amil, ilk növbədə islam dini xüsusi əhəmiyyət kəsb etsə də, azərbaycanlılar dini fanatizm və dini ekstremizmdən uzaq olub, başqa dinlərə dözümlülük (tolerantlıq) nümayiş etdirirlər. Azərbaycan dövlətçiliyinin ideoloji əsasının - azərbaycançılığın müəllifi və yaradıcısı böyük öndər Heydər Əliyev Azərbaycanda açıq vətəndaş cəmiyyətini bütün dinlərin, təriqətlərin, etiqadların, Şərqi və Qərbi mədəniyyətlərinin, digər mənəvi və bəşəri dəyərlərin sintezindən ibarət bir yeni dünya yaratdı. İslam dini hər bir insanın düzgün mənəvi-əxlaqi meyarlar seçməsinə, onun yüksək mənəvi prinsiplərə malik olmasında mühüm rol oynayır. İslam dini Azərbaycan xalqının mənəvi dünyasında, milli şüurunda və sosial psixologiyasında mühüm yer tutur. Həm də nəzərə alsaq ki, islam bizim üçün əslirə boyu təkə ocaqda deyil, həm də əxlaq, adət-ənənə, hətta düşüncə tərzinin formalaşmasında mühüm mənbələrdən biri olub, ona qayıtmaq bizim üçün necə dəyərli bir hadisə olduğuna təşəbbüs etməyin dəyərlərini qoruyub saxlamaq, milli-mənəvi, dini dəyərləri ilə, adət-ənənələri ilə daim fəxr ediyini göstərən Heydər Əliyev islam dininin mənəviyyatda rolunun artdığını, bu mənəvi mənbələrdən istifadə etməyi Azərbaycanın strateji inkişaf xəttinin əsas istiqamətlərindən biri hesab edirdi. Ulu Öndər çıxışlarının birində demişdir: "Biz öz milli köklərimizi, dini mənsubiyyətimizi qoruyub saxlayacağıq. Mənəvi ənənələrimizi, adət-ənənələrimizi inkişaf etdirəcəyik. Ancaq bununla bərabər, biz ümumbəşəri dəyərlərdən də bəhrələnilirik. Hesab edirik ki, bizim milli-mənəvi dəyərlərimizin ümumbəşəri dəyərlərlə birgə inkişaf etməsi, onların sintezi xalqımızın gələcəyi üçün, inkişafı üçün daha da əhəmiyyətli olacaqdır".

Azərbaycançılıq ideologiyası ilə bağlı sonda nəticəyə gəlirik ki, bu ideologiya xalqımıza Ulu Öndər tərəfindən bəxş edilmiş güclü və sağlam dəyərdir. Bu dəyər inkişafın 44 günlük Vətən müharibəsində bir daha sübut olundu. Hər kəs mənsubiyyətdən asılı olmayaraq yunurq kimi Prezidentin ətrafında birləşdi və 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalında olan torpaqlarımız düşmənlərdən azad edildi. 44 günlük Vətən müharibəsi göstərdi ki,

ölkədə xalq-iqtidar, xalq-ordu birliyinin kökündə də möhkəm elə azərbaycançılıq ideologiyası dayanır.

Böyük dövlət xadiminin yüksək manevr qabiliyyəti

Heydər Əliyevi rəhbər kimi başqalarından fərqləndirən mühüm bir keyfiyyət ondan ibarətdir ki, onun dövlətçilik və siyasi fəaliyyəti bir-birinə zidd olan iki müxtəlif ictimai-siyasi sistemin qovuşduğu andan keçmiş və onların imkanlarından bacarıqla istifadə edib hər bir dövrün ictimai-siyasi tələblərinə uyğun özünü bütün varlığını Azərbaycanın yüksəlişinə, xalqın mənəvi-mədəni inkişafına həsr etmiş və ölkəmizin hertərəfli tərəqqisini təmin etmişdir.

70-ci illərdən başlayaraq Heydər Əliyevin əməli işləri Azərbaycan xalqının zaman-zaman inkişafı üçün fədakar əməyi kimi qəbul edilmişdir. Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyi dövrləri arasında six məntəqi əlaqə, dialektik vəhdət var. Heydər Əliyevin bir siyasətçi kimi unikallığı, özünəməxsusluğu, fenomenliyi ondadır ki, o, hər zaman dünya təcrübəsində mövcud olan sivil üsullara əsaslanaraq Azərbaycanda demokratik prinsiplərin inkişafına iqtisadi sistemin transformasiyasının milli xüsusiyyətlərini imkan verdiyi səviyyəyə çatdırmaq istəyirdi.

Heydər Əliyevin dövlət ideyaları, dövlət idarəçiliyi və dövlətçilik fəaliyyəti Azərbaycanın siyasi, iqtisadi və mədəni-mənəvi inkişaf strategiyasını müəyyən edən nəzəriyyə, əməli-təcrübə məktəbidir. Azərbaycan xalqının yaddaşında müqəddəs sayılan zirvəyə gedən yol Heydər Əliyev yoludur, Azərbaycanın milli-azadlıq hərəkatı və milli-mənəviyyət tarixində xüsusi sahifə yaradan diühalıq məktəbidir. Heydər Əliyev siyasi məsuliyyətdə, idarəçilikdə, daha doğrusu, dövlət idarəçiliyində heç bir əqidə səhvinə yol verməmişdir. Bu, Heydər Əliyevin siyasi məsuliyyətini təsdiqləyən, şəxsiyyətini səciiyyətləndirən xarakterik xüsusiyyətlərdir.

Heydər Əliyevin zəkasının gücü ilə təhlükələri sovuşdurması Vətənin bütövlüyünə xidmət edən vətəndaşlıq borcu idi. Bunu Heydər Əliyevin siyasi əqidə bütövlüyü, vətən qarşısında siyasi məsuliyyəti kimi də göstərmək olar. Heydər Əliyev vətənin dar günündə özünün siyasi məsuliyyətini dərk edərək, ləyaqətli şəxsiyyət kimi vətəndaşlıq borcunu ödəmək üçün odun-alovun içərisinə atılmaqdan da çəkinmədi. Vətənə, ana torpağa bağlılıq, övlad olduğu xalqına dərin məhəbbət və xalqın ona olan böyük inamı Heydər Əliyevi Azərbaycanın müstəqilliyinə və azadlığının qorunması üçün müqəddəs vəzifəni öz üzərinə götürməyə vadar etdi.

O vaxt Heydər Əliyevin atdığı addımlar o dərəcədə dəqiq idi ki, sanki görücü nəzərləri ilə yaxın gələcəkdə Azərbaycanın müstəqil olacağını bilirdi və həyata keçirdiyi bütün quruculuq işləri planlı surətdə müstəqil Azərbaycan üçün görülürdü. Hər halda möhz 70-ci illərdə toplanmış iqtisadi və mədəni-mənəvi potensial müasir dövrdə Azərbaycanın müstəqil bir dövlət kimi özünü təsdiq etməsi işində mühüm rol oynayır.

Heydər Əliyev ilk siyasi hakimiyyət illərində siyasi rəhbərlik daxilində yekdillik, azərbaycanlılar arasında milli birlik, xalq-hakimiyyət arasında vəhdət yaratdı. Təsədüfi deyil ki, ABŞ tarixçisi Kollinz və Svyatxovski Heydər Əliyevin hakimiyyəti illərində azərbaycanlılardan ibarət siyasi elitanı birləşdirdiyini qeyd edirlər.

Xarici və daxili siyasətin harmoniyası

Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldiyi ilk gündən birqütblü xarici siyasətə son qoyaraq balanslaşdırılmış xarici siyasət kursu həyata keçirməyə başladı. Bu isə öz faydasını verməyə bilməzdi. Professor Sahibə Qafarova Heydər Əliyevin xarici siyasət kursunun Azərbaycanın inkişafında yeni mərhələnin əsasını qoyduğunu belə bildirir: "1993-cü ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra bütün istiqamətlərdə olduğu kimi, xarici siyasətdə də böhran dayandı və Azərbaycan üçün sözün həqiqi mənasında yeni mərhələ başladı. Ümummilli Lider Heydər Əliyev əslində ölkənin çox güclü potensialına sahib olduğunu yaxşı bilirdi. Möhz bu potensialı yənləndirib dövlətin inkişaf istiqamətlərini müəyyənəndirmək, onu təbii etmək lazım idi. Bunun üçün cəsarət, sonra isə siyasi bacarıq, diplomatik sənəti gərəkli idi ki, hər halda Heydər Əliyev kimi zəngin dövlətçilik təcrübəsinə və siyasi bacarığa sahib olan bir lider üçün bu, heç də çətin olmadı. Heydər Əliyev Azərbaycanı "poliqon" kimi baxanları yandırdı. Ölkə daxilindəki vətəndaş müharibəsini dayandırdı, beynəlxalq güclərin təzyiqlərinin qarşısını aldı, heç kəsdən asılı olmayan, sözün həqiqi mənasında müstəqil xarici siyasət kursunun əsasını qoydu".

Heydər Əliyevin mükəmməl siyasət yürütməsi təsadüfi deyildi. Ulu Öndər erkən və Orta ərş türk dünyasında ömür yaşamış sərkərdələrimizin siyasi bacarıqlarından xüsusi məharətlə bəhrələnməmişdir. VI əsrdə Göytürk qağanı olmuş Qara İssik xanın oğlu Şetunun Çin qağanının məktubuna cavabında diqqət yetirək: "Sizə hər il vergi göndərməyən, bütün vaxtını sizə sərf edəcəyəm, sözünüzü diləyəcəyəm. Ancaq paltarlarımızın ötkələrini kəsməyə,

çiyinlərimizdə dağlanan saçlarımızı kəsməyə, dilimizi dəyişdirməyə və sizin qanunlarımızı mənimsəməyə gəlincə isə bizim ənənələrimiz, qədimdən qalma adət-ənənələrimiz çox uzaq keçmişlərdən gəlir, mən özüm də indiyə qədər bunlardan tək bircağını belə dəyişdirməyə cürət etməmişəm. Ona görə ki, bütövlükdə türk xalqı eyni qəlbə yiyəsidir!"

Heydər Əliyev tarixi hadisələrə elmi-nəzəri konsepsiya kimi baxmaqla onu siyasi reallıqlar kontekstində ümumiləşdirməyə və həyata tətbiq etməyə üstünlük verirdi. Möhz bunun nəticəsidir ki, Ulu Öndər Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra siyasi reallıqdan çıxıb ideya formasında yalnız insanlarımızın istiqal duyğularında qığılcım kimi közərən milli dövlətçilik düşüncəsini möhz ötən əsrin 70-ci illərinin əvvəllərindən başlayaraq əsrin sonlarına doğru müstəqil Azərbaycan dövləti kimi özəmləti bir reallığa qovuşdurmaq bacardı.

Siyasi varislik uğur strategiyası

Nəhəng siyasi xadimlərlə özlərindən sonra uğurlu siyasi varis yetişdirmək hər zaman nəsihət olmur. Heydər Əliyev xoşbəxt siyasətçilərdəndir ki, o, özündən sonra İlham Əliyev kimi varis yetişdirib. Tarixi Zəfər müharibəsindən sonra artıq Azərbaycan xalqı dünya xalqları sırasına yeni keyfiyyətdə daxil olub. Zəfər müharibəsi dönməndə siyasi varisiyin mənəvi bağlılığın üzvi vəhdətinin şahidi olduq.

Qalib sərkərdə Prezident İlham Əliyev Zəfər müharibəsinin kulminasiyası sayılan Şuşa şəhərinin azad edilməsindən sonra Fəxri xiyabanda Ümummilli Liderin məzarını ziyarət edərkən çox duyğulanmış və ata vəsiyyətini xatırlamışdır: "Mən bu gün Ulu Öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdim, onun ruhu qarşısında baş əydim. Ürəyimdə dedim, xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük qələbədir! Bu gün şəhidlərimizin, Ulu Öndərin ruhu şadıddır! Gözün aydın olsun, Azərbaycan! Gözünüz aydın olsun, dünya azərbaycanlıları!"

Heydər Əliyev və varisi İlham Əliyev arasında mənəvi-siyasi bağlılıq bu münasibətlərin ən yüksək zirvəsidir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində əbədiyaşar lider Heydər Əliyevin ideyalarının daim yaşadığını göstərərək belə qeyd edir: "Bu gün Heydər Əliyev bizimlə deyil, amma onun fiziki yoxluğu bizi ruh-dan salmamalıdır. Onun ideyaları yaşayır, onun siyasəti yaşayır, onun fəlsəfəsi, azərbaycançılıq fəlsəfəsi, ideologiyası yaşayır və onun qurduğu, yaratdığı müasir Azərbaycan yaşayır, onun yolu ilə inkişaf edir. Hamımızın borusudur ki, biz doğma Vətənimizi onun yolu ilə irəliyə aparmalıyıq. Hamımızın borusudur ki, onun siyasətini yaşadaq, Azərbaycanı gücləndirək və onun istədiyi kimi, onun yolu ilə gələcəyə aparacağıq". Başqa bir çıxışda azərbaycançılıq məfkuresini dövlətçiliyimizin ideoloji əsası kimi xarakterizə edərək demişdir: "Bizə əslirə boyu bir millət, bir xalq kimi qoruyub saxlayan dəyərlərimiz olmuşdur. Bu gün bu məsələyə çox böyük diqqət göstərilir. Bu gün qloballaşan, çətinliklərlə üz-üzə dünyada milli dəyərlərimiz bizim dövlətçiliyimizin təməlini təşkil edir. Bizim dövlətçiliyimizin çox möhkəm ideoloji əsasları vardır. Azərbaycançılıq məfkuresi bizim əsas ideoloji dayaqımızdır".

Şuşa şəhərində həyata keçirilən "Xarıbülül" Musiqi Festivalında Heydər Əliyevin dilindən səsəndirilən "Arzu edirəm ki, sizinlə birlikdə Şuşaya gedək! İnən ki, gedəcəyik! Şuşa Azərbaycanın gözüdür! Hər bir Azərbaycanlı üçün iftixar nöqtəsidir! Şuşa bizim mədəniyyətimizin, tariximizin rəmzidir! Şuşa hamı üçün əzizdir! Təkcə Şuşa yox, Laçın da bizim üçün əzizdir, biz heç vaxt Laçın dağlarınsız yaşaya bilmərik! Ağdam kimi gözəl bir şəhər, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcərin o bulcaqları, İstisuyu, biz onları yaşaya bilmərik, təşəvvür edə bilmərik!" sözləri dinləyən cənab İlham Əliyevin kövrəkliklə göz yaşlarını saxlaya bilməməsi möhz mənəvi bağlılığın təzahürüdür.

Heydər Əliyev şəxsiyyətini Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva da yüksək qiymətləndirmişdir: "Heydər Əliyev 30 ildən artıq Azərbaycanın məsuliyyətini öz çiyinlərində daşıyan, onu bir dövlət və millət kimi tarixin sınaqlarından çıxaran vətəndaş, xəmsiyət, liderdir".

Heydər Əliyevin ideyaları və böyük siyasi xalqımızın gələcəyinin təməlidir! İnanırıq ki, Heydər Əliyevin ruhu şadıddır! Ona görə ki, onun yarımçıq qalmış arzularını gerçəkləşdirən Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan uğurlu gələcəyə doğru inamla addımlayır.

Sadiq QURBANOV,
Milli Məclisin Təbii Ehtiyatlar, Energetika və Ekologiya Komitəsinin Sədri